

Tihomir Vlaškalić

ELNÖKI BESZÁMOLÓ A SZERB KSZ KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁNAK ÜNNEPI ÜLÉSÉN, A PÁRTALAPÍTÁS 30. ÉVFORDULÓJÁN

Belgrád, 1975. május 7.

Elvtársnők és elvtársak,

Holnap lesz harminc esztendeje, hogy éppen itt, ebben a teremben megkezdődött a Szerb KP első (alapító) kongresszusa. Azokban a napokban még utolsó csatáinkat vívtuk a fasiszta megszállókkal és hazai csatlósikkal az ország felszabadításáért, de gyakorlatilag már a szocialista építőmunka is elkezdődött.

Most, amikor a szerbiai kommunista és szocialista mozgalomnak erre a jelentős történelmi eseményére emlékezünk, gondolataink még messzebbre hatolnak vissza a múltba, hogy a mai nemzedéknek a maga teljességében mutathassuk be, hogyan született meg és növekedett egyre nagyobbra Szerbiában az a társadalmi erő, amely – összefogva minden nemzetünk és nemzetiségünk kommunistáival, élére állva a munkásosztálynak és minden dolgozó embernek – elindította és győzelemre vitte a szocialista forradalmat a jugoszláv társadalomban.

A munkásmozgalom megjelenése, és a szocialista társadalom megteremtéséért, a munkásosztály és a nincstelen parasztság érdekeiért harcoló szocialista párt megalapításának gondolata Szerbiában Svetozar Marković névéhez és tevékenységéhez fűződik, tehát a múlt század 70-es éveire tehető. Szerbia abban az időben elmaradott vidék volt – munkásosztálya kistömegű, ipara fejletlen, mezőgazdaságában a törpebirtokosok természetes gazdálkodása az uralkodó forma. Ennek ellenére a XIX. század utolsó harmadában szüntelenül terjed a szocializmus eszméje, s egyre inkább sokasodnak azok az emberek, akik eszmei és politikai alapot igyekeznek létrehozni a Párt megszervezéséhez. Így a XX. század első évében megalakul a Belgrádi Munkásegylet, 1903-ban pedig megtartják a Szerb Szociáldemokrata Párt alapító kongresszusát. Voltaképpen erre az időpontra tehető a modern munkásmozgalom kialakulása Szerbiában; ettől kezdve válik szervezetté a fejlődés

és a harc, amely olyan történelmi egyéniségeket vetett felszínre, mint Radovan Dragović, Dimitrije Tucović, Dušan Popović és mások.

Közvetlenül az első világháború befejezése és az új állam létrejötte után a Szerb Szociáldemokrata Párt, továbbá Bosznia és Hercegovina Szociáldemokrata Pártja, valamint Vajdaság, Horvátország és más országrészek szocialista beállítottságú csoportjai, tekintélyes egyéniségei kezdeményezésére a munkáspártok egységre lépnek, és létrejön a jugoszláv munkásosztály egységes pártja.

Az első kongresszuson (az egyesülési kongresszuson) megalakul az egységes Jugoszláv Szocialista Munkás (kommunista) Párt, amely a második (vukovári) kongresszuson felveszi a Jugoszláv Kommunista Párt elnevezést, s tevékenységét kommunista programra alapozza.

A háborút követő első években a Párt Szerbiában, akárcsak egész Jugoszláviában, tekintélyes politikai erővé növekedett, amelynek roppant nagy hatása volt a munkástömegekre. Így pl. az 1920. évi községi választásokon a Párt egy egész sor nagyvárosban (Belgrádban, Nišben, Kragujevacon, Pirotnban, Leskovacon, Valjevón, Šabacon, Užicén és másutt), valamint 38 faluban többséghez jutott. Belgrádban Filip Filipovićot, a JKP Központi Bizottsága Végrehajtó Bizottságának akkori elnökét választották meg községi elnökké.

Nagy politikai erejét, tekintélyét igazolja az is, hogy a Jugoszláv Alkotmányozó Nemzetgyűlésben 59 képviselői mandátumot (Szerbiában 12-t) szerzett magának, s a képviselők száma szerint az ország harmadik legnagyobb pártja volt. Nyilvánvalóvá vált, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom eszméinek és győzelmének hatása alatt a munkásosztály, a dolgozó és kizsákmányolt tömegek, az újonnan létrehozott országban kedvezőbb szociális távlatokat keresve a Kommunista Pártot tisztelték meg bizalmukkal, azt a pártot, amelynek programja szociális előrehaladást ígért, a szocialista társadalom megteremtését irányozta elő.

A burzsoázia és az uralkodóház nem nézhette tétlenül a forradalmi törekvések erősödését, a Kommunista Párt befolyásának növekedését az országban. Felismerve, hogy a Párt és annak tevékenysége jelenti a legnagyobb veszélyt a polgári rendszerre, az ellenlépés heves és kegyetlen volt. Az Obznana és az Államvédelmi Törvény (1920 végén és 1921 közepén) betiltott mindennemű kommunista ténykedést és szervezkedést, halálbüntetést helyezett kilátásba minden párttag számára, s ezzel a Jugoszláv Kommunista Pártot illegálisba kényszerítette. Megkezdődött a kommunisták üldöztetése. Ezerszámra tartóztatták le a kommunistákat és a munkásokat, bírósági komédiákat rendeztek, a parlamentből kiűzték a kommunista képviselőket stb. Mindenáron tönkre akarták zúzni a Jugoszláv Kommunista Pártot és a forradalmi munkásmozgalmat.

Nehéz idők voltak ezek a Párt számára, kiváltképpen minthogy nem készült fel kellően a csapásokra, s nem volt képes szervezett ellenállást tanúsítani.

A pártszervezetek feloszlottak, de a Párt nem semmisült meg. Elérkezett a konszolidálódás, az újjászervezés időszaka, ami az illegálitás feltételei között eléggé lassú és nehézkes volt.

A Párt szervezeti erősödését Szerbiában nagymértékben elősegítette a JKP II. szerbiai tartományi értekezletének döntése a tartományi vezetőség megalakításáról. Ezzel, egyrészt, megkezdődött az illegális pártszervezetek létrehozása Belgrádban, Nišben és Szerbia más városaiban. Másrészt, miután 1923-ban megalakult a független Jugoszláv Munkáspárt, lehetőség nyílt a JKP számára, hogy azon keresztül legális politikai ténykedést fejtsen ki, s növelje befolyását a munkásosztályra.

A Párt konszolidálódását és erősödését akkoriban nagyon megnehezítette Szerbiában, de az országban másutt is az ún. jobb- és baloldal egymás közötti frakciós harca. Ez a harc roppant súlyos következményekkel járt a Párt egész tevékenységére nézve, de épp ennek eredményeként egyre több kommunista és SKOJ-tag értette meg, hogy milyen nagy károkat okoz a frakciózás, s indított harcot az egység megteremtéséért. Ezek alkották a Párt munkásmagvát. A Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságának segítségével, továbbá Đura Đaković és Mašan Mašanović személyes hozzájárulásával Szerbia kommunistái következetesen végrehajtották a Kommintern Végrehajtó Bizottsága nyílt levelébe foglalt feladatokat, s eltávolították a Párt és a SKOJ vezetőségéből a jobboldali frakció vezetőit. A JKP III. szerbiai pártértekezletének részvevői, 1928 szeptemberében elítélik a frakciós harcokat, kiváltképpen Sime Marković jobboldali törekvéseit és követőinek ténykedését.

Az új ország, a Jugoszláv Királyság akkor már egy egész évtizedes múltra tekintett vissza, de a fennálló gazdasági, szociális és nemzeti kérdések egyáltalán nem oldódtak meg, hanem csak még inkább összekuszálódtak. A szociális és nemzeti elnyomás országa volt ez. Emiatt nem csupán a munkásosztály és a nincstelen parasztság körében nőtt az elégedetlenség és az ellenállás, hanem a dolgozó nép legszélesebb rétegeiben is. A szerb nép elégedetlensége és ellenállása szintén nyilvánvaló volt.

Saját népének támogatását nélkülözve, és szembekerülve a kommunisták és a munkásosztály mind szervezettebb ellenállásával Szerbiában is, a hatalomért és önnön helyzetéért aggódó király és a nagyszerb burzsoázia a legkíméletlenebb lépésre szánja el magát: 1929. január 6-ával teljes egészében megfosztják az országot minden politikai szabadságtól és jogtól (hatalyon kívül helyezik az ország alkotmányát, felosztatják a nemzetgyűlést, betiltják a politikai pártok és szervezetek működését), és katonai-fasiszta jellegű monarchista diktatúrát vezetnek be. Az egész állami fölépítmény

elsősorban a szervezett munkásmozgalommal és a munkásosztály élcsapatával fordult szembe, hogy végképp leszámoljon vele.

És Szerbiában is megkezdődött a kommunisták minden korábbinál hevesebb üldöztetése. Tömegesen tartóztatják le őket, egész pártszervezeteket semmisítenek meg, s napirendre kerülnek a fizikai leszámolások, a gyilkosságok is, amikor a Párt legtekintélyesebb vezető személyiségeiről volt szó (1929. IX. 27-én megölik Bracan Bracanovićot, a szerbiai ideiglenes pártvezetőség titkárát). Ilyen körülmények között a pártmunka szervezetlenné válik, sok kommunista önmagára marad. Egyszóval a kíméletlen monarchista diktatúra roppant súlyos helyzetbe hozta a Pártot.

Nagyon sok kommunista és ifjú SKOJ-ista azonban még ilyen körülmények között sem adta fel a harcot, amikor pedig a kommunista meggyőződés és pártbeli hovatartozás életveszélybe sodorhatta az embereket. Az ifjú kommunisták mai nemzedékének ihletet kellene merítenie az akkori kommunista nemzedék magatartásából, meggyőződésükből és hűségükből, ahogyan a munkásosztály és a szocializmus érdekeit képviselték.

Alig néhány évvel később, már 1932-től, de különösen 1934-ben a Párt újra rendezti sorait. Szerbia és Vajdaság szinte minden nagyobb városában életre kelnek a pártszervezetek, amihez a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságának instruktorai is nagy segítséget nyújtanak. Működésbe lép a tartományi pártmechanizmus is. Mint a JKP szerbiai Tartományi Bizottságának lapja 1934 elején megjelenik a Kommunista első száma és egy egész sor másik legális újság, a kommunisták kisebb-nagyobb befolyása alatt. Ugyanakkor lefordítják és kiadják a marxista irodalom néhány legjelentősebb művét (Marx: A tőke, Engels: Anti-Dühring, Lenin: Az imperializmus stb.). A JKP IV. szerbiai tartományi értekezletén, 1934 szeptemberében új Tartományi Bizottságot választanak a szervezet élére.

Újra elérkezett tehát a Párt lendületes fejlődésének, erősödésének időszaka szervezeti és eszmei szempontból egyaránt, de különösen a dolgozó emberekre kifejtett befolyása tekintetében.

Ezt illetően külön jelentősége volt a Népfront létrehozására irányuló törekvésnek, amihez a szabadságért, illetve a háború és a fasiszmus ellen indított harc adott politikai alapot és lehetőséget a széles néptömegek mozgósításával. A Párt befolyása alatt ez a demokratikus mozgalom egyre szélesebb mederbe terelődik Szerbiában. A munkások és a munkásszakszervezetek, a haladó értelmiség, de különösen a belgrádi egyetemisták, együttesen a nincstelen földmunkások tömegével – egyre szélesebb népi frontba tömörülnek az uralkodóház és a burzsoázia elleni harcban, s az ország védelmében a növekvő fasiszta veszedelemmel szemben.

A dolgozó emberek antifasiszta beállítottsága rendkívül erőteljesen jut kifejezésre, amikor a fasiszták polgárháborút robbantanak ki Spanyolországban. A közvélemény a Spanyol Köztársaság mellett foglal állást, s a

Párt kezdeményezésére válogatott harcosok indulnak a spanyol frontra, akik közül sokan életüket áldozzák a spanyol nép szabadságáért vívott harcban.

A széles néptömegek mozgósításában és politikai szervezkedésében kiváló eredményeket ért el a Párt Vajdaságban.

A nagy gazdasági elmaradottság, a burzsoázia kizsákmányoló politikája és a nagyszerb nacionalizmus leigázó törekvése az albán nemzetiséggel szemben Kosovón nagyon megnehezítette a Párt munkáját és fejlődését. Ennek ellenére a szerb, az albán és a crnogorac kommunisták befolyáshoz juttatták a Pártot, érvényt szereztek a testvériség-egység eszméjének, s harcot indítottak a rendszer és annak politikája ellen.

Az 1941-ben bekövetkezett események perspektívájából a Népfront-politikának óriási volt a jelentősége. A kommunisták és SKOJ-tagok, az ifjú forradalmárok egész nemzedéke nevelkedett föl ezen az eszmén, s vált hordozójává a népfelszabadító háborúnak, a forradalomnak. Ugyanígy a pártpolitika és pártmunka hatása alatt a Népfront keretei között a nincstelen földmunkások széles tömegei is eljövendő harcosaivá értek forradalmunknak.

Szerbia kommunistái ezzel a tevékenységükkel, váltakozó módon és különböző formában ugyan, de folytonosan harcban álltak a hatalmon levő nagyszerb burzsoáziával és az uralkodóházzal, s amikor ezek elveszítették pozícióikat az ország nemzeti burzsoáziáinak koalíciójában, hegemonista politikájukra Szerbia munkásosztálya és kommunistái mérték a legsúlyosabb pörölycsapást.

Amikor a pártvezetőség visszatért az országba és Tito elvtárs állt a Jugoszláv Kommunista Párt Központi Bizottságának élére, egyszerre még erőteljesebbé vált a szervezet fejlődése és kádereinek eszmei-politikai föl-emelkedése.

Ezzel egyidejűleg, a küszöbönálló harcokra készülve kimunkálódik a JKP vezette forradalmi-demokratikus mozgalom stratégiája. Ezt a stratégiát ötödik országos értekezletén (Zágrábban, 1940. X. 19—23.), amelyen Szerbia küldöttei is részt vettek, a Jugoszláv Kommunista Párt egyöntetűen elfogadja. Az ország és népeink sorsdöntő napjait a Párt felkészülten várta be.

A történelmi események gyorsan követték egymást.

A Cvetkovič-Maček kormány 1941. március 25-én aláírja Jugoszlávia csatlakozását a Tengelyhatalmakhoz, s Belgrádban már aznap, majd pedig Szerbia más városaiban is tüntetések zajlanak le. Az elégedetlen néptömegek nyomására, a nyugtalanság és tüntetések hatására a tisztok egy csoportja március 27-én államcsínyt hajt végre, s a Cvetkovič-Maček kormányt megfosztja hatalmától. A tüntetések aznap érik el tetőpontjukat. A néptömegek elsőprő erővel fejezték ki felháborodásukat a rezsím kollaboracio-

nista politikája miatt, és kinyilvánították harcrakésztségüket a haza szabadságának védelmében. A tömegtüntetések élén Belgrádban, akárcsak Szerbia és egész Jugoszlávia más városaiban, mint szervezők a kommunisták állottak. Jelszavaikkal: „Inkább háborút, mint egyezményt”, „Jobb a halál, mint a rabság” és „Szövetséget a Szovjetunióval” – a kommunisták megmutatták, hogy készek a néptömegek élére állni, és helyes mederbe terelni érzelmeiket és törekvéseiket. Ezekben a napokban elkezdődött a Párt és a SKOJ tömegesedése Szerbiában, Vajdaságban és Kosovón.

A márciusi események egyfelől a nép harcrakészségét fejezték ki a haza szabadságának védelmében, másfelől pedig azt, hogy a kommunisták készek és képesek harcba vinni a népet a fasiszmus ellen, ha a fasiszta agresszió kísértete lengi be az országot. Teljes bizonyossággal állítható tehát, hogy ezek az események voltaképpen előjátékát képezték az 1941-es általános fölkelésnek.

Amikor rövid ellenállás után a rezsím behódolt az országra támadó fasiszta erők előtt, s amikor a király és a polgári pártok vezetői elmenekültek az országból, vagy a megszállók szolgálatába álltak, a Jugoszláv Kommunista Párt a legkonkrétabb módon – a fegyverek összegyűjtésével és elrejtésével, a rohamcsapatok szervezésével és kiképzésével stb. – hozzálátott a fölkelés előkészítéséhez.

Midőn 1941. június 22-én a fasiszta Németország megtámadta a Szovjetuniót, s ezzel létrejöttek a fölkelés elindításának feltételei, a Jugoszláv Kommunista Párt fegyverbe szólította a munkásosztályt és Jugoszlávia minden népét a megszállók ellen, majd július 4-én a JKP Központi Bizottságának Politikai Irodája, Tito elvtárs közvetlen irányítása alatt meghozta történelmi döntését a partizánosztatok megalakításáról és a fegyveres akciók elindításáról.

A JKP szerbiai Tartományi Bizottsága ugyancsak kiáltványt tett közzé, amelyben harcra szólította fel a szerb népet a megszállók ellen, s ugyanakkor sikeresen megszervezte a fölkelés előkészítését szűkebb Szerbia egész területén. Július 7-én a rađevói partizánszázad első fegyveres akciója alkalmával, Bela Crkván eldőrdült az első partizánpuska Szerbiában. A JKP vajdasági Tartományi Bizottsága és kosovói Kerületi Bizottsága szintén azonnal hozzálátott, hogy megszervezze a néptömegek harcát a megszállók ellen.

Ezen a nyáron 1941-ben, amíg a szovjet hadsereg és nép emberfölötti küzdelmet vívott a kegyetlen fasiszta hadi gépezettel, s amíg Hitler rettegésben tartotta egész Európa leigázott népeit, a megszállt Jugoszláviában a Kommunista Párt szervezeten terjesztette egyre szélesebb méretűvé a felkelést – népfelszabadító harcunkat és szocialista forradalmunkat. A Jugoszláv Kommunista Párt történetének legdicsőbb fejezetét nyitotta meg

ez a harc, nagy hőskölteményét a négyéves küzdelemnek, nemzeteink és nemzetiségeink ragyogó győzelmének.

E rövid áttekintésben és ilyen alkalomból ennek a négyesztendős háborúnak még csak a legfőbb eseményeit és jellemzőit sem foglalhatjuk össze. Képtelenség felsorolni a kommunisták, a harcosok és egész népünk szenvedéseit és erőfeszítéseit, győzelmeit és vereségeit, helytállását és hőstetteit. Erről a hősi korszakról sok könyvet írtak és írnak még a jövőben is, tanúságot téve Pártunk és minden népünk rettenhetetlen bátorságáról, feleletül mindazoknak, akik megkísérlik – mint ahogyan ezekben a napokban is történik – lebecsülni áldozataink és győzelmünk jelentőségét, meghamisítva a második világháború történetét.

Hangsúlyoznunk kell, hogy a népfelszabadító háború teljes négy éven át tartott a mai Szerb Szocialista Köztársaság egész területén.

Užičétől és az Užicei Köztársaságtól, a Dél-Szerbiában folyó harcoktól kezdve Kelet-Szerbiában, a Šumadiján és Sandžakon át Belgrádig, továbbá Szerémségben és egész Vajdaságban, Kosovón – mindenütt dörögtek a partizánfegyverek, működött a Párt, léteztek népfelszabadító bizottságok. A harcok hevességében beálló elkerülhetetlen, a feltételektől és körülményektől függő változások mellett a háború sohasem szünetelt. S ha a partizánok kénytelenek is voltak néha egyes területekről visszavonulni más területekre – a Párt illegális szervezetei és a népfelszabadító bizottságok mindig a helyszínen maradtak.

Szerbia kommunistái és partizánjai nem csupán a saját területükön harcoltak. Nagyon sok szerb kommunista és partizán harcolt a brigádokban – különösen az I. és II. proletárbrigádban – szerte az országban, minden fronton, ahol a legnagyobb harcokat vívtuk a fasiszta katonai erőkkel és a hazai árulókkal.

A Kommunista Párt és Tito elvtárs külön történelmi érdeme, hogy a forradalom és a pártirányítás marxi-lenini elmélete alapján, az országban uralkodó helyzet és a második világháború konkrét történelmi feltételeiből kiindulva a népfelszabadító harcot szocialista forradalommá alakította át. A népfelszabadító háború szocialista forradalmi tartalmát a „Nincs visszavonulás a régre” és más hasonló jelszavak is kifejezték.

Szerbiában ebből a szempontból külön jelentőségű volt a csetnikvezér Draža Mihailović szerepének leleplezése, annak bebizonyítása, hogy nemcsak árulója volt saját népének, de egyben képviselője is a burzsoá rezsimnek és a nagyszerb hegemoniának, képviselője a szerb burzsoázia és uralkodóház ellenforradalmának.

A szerb kommunisták a harctereken és ideológiai téren egyaránt leszámoltak a csetnikekkel, akárcsak a többi árulóval, a megszállók uszályhordozóival, ily módon is kötelességüket teljesítve a JKP és saját népük előtt.

A népfelszabadító háború fejlődésében, a Párt munkájában és erősödésében

ben az 1943-as esztendő nagy előrelépést jelentett. A partizánosztatok mind nagyobbra növekszenek, brigádok alakulnak, tömegesednek a párt-szervezetek, szaporodnak a népfelszabadító bizottságok, izmosodik az eszmei-politikai ténykedés, egyre több járási, körzeti, helyi pártbizottság kezdi el működését. Ősszel hozzálatnak az AVNOJ második ülészakának előkészítéséhez. Ugyanakkor a népfelszabadító mozgalom Dél-Szerbiában a legerősebb.

Az AVNOJ második ülésezése Jajcában, 1943. XI. 29-én, amelyen a szerbiai küldöttek is részt vettek, a régi rendszerrel való leszámolást és az új állam megteremtését jelentette, a népfelszabadító háború és a szocialista forradalom vívmányai alapján.

E történelmi események után, 1944-ben elérkeztünk a népfelszabadító háború utolsó szakaszába. A párttevékenység ekkor Szerbiában, Vajdaságban, Kosovón és a Sandžakon két fő irányban ágazódik el. Egyfelől mind több embert igyekszik bevonni a népfelszabadító katonaság egységeibe, s új osztagokat, brigádokat és hadtesteket hoz létre, hogy véglegesen felszámolja a megszálló erőket szerte az országban. Másfelől a már felszabadult és a még megszállt területeken is előkészületeket végez a Szerb Köztársaság mint az új Jugoszlávia föderatív egysége állami és politikai szerveinek kialakítása céljából. Így 1944. XI. 9—12. között megalakul Szerbia Antifasiszta Nemzetgyűlése, XI. 14-ére összehívják Szerbia Egységes Népfelszabadító Frontjának első közgyűlését, XI. 16—18. között lezajlik az USAOS első kongresszusa, majd 1945. január 28-án megtartja első értekezletét Szerbia AFŽ szervezete.

Ezzel egyidejűleg, a Jugoszláv Kommunista Párt KB Politikai Irodájának 1944 júniusában, Vis szigetén hozott döntése szellemében Szerbia pártszervezetei hozzálattak a Szerb Kommunista Párt első kongresszusának előkészítéséhez.

Előbb úgy volt, hogy a kongresszust 1945 februárja elején tartják meg. A szerémségi fronton dúló heves harcok miatt azonban a kongresszusnak halasztást kellett szenvednie, s csak 1945. május 8—12. között tarthatták meg. A kongresszus mint a JKP VI. szerbiai tartományi értekezlete kezdte el a munkát, s a küldöttek döntése alapján alakult át a Szerb Kommunista Párt első (alapító) kongresszusává.

Az esemény jelentősége többrendbeli volt:

Először is – saját döntése alapján a Szerb Kommunista Párthoz csatlakozott a JKP vajdasági tartományi szervezete, valamint a kosovói és a sandžaki körzeti szervezet. Ily módon a Párt szervezeti fölépítése összhangba került a jugoszláv közösség föderatív egységeként létrejött Szerb Köztársaság fölépítésével.

Másodszor – a Párt átszervezése Szerbiában, és a Szerb Kommunista Párt megalapítása a Jugoszláv Kommunista Párt keretein belül, folytatását

jelentette annak az elvszerű politikának, amely a jugoszláv nemzetek kommunista pártjainak megalakítására irányult, s amelynek valóra váltása a Szlovén Kommunista Párt, a Horvát Kommunista Párt és a Macedón Kommunista Párt létrehozásával kezdődött el, majd a Szerb, a Bosznia-Hercegovina-i és a Crna-Gora-i Kommunista Párt megalakításával zárult – kifejezéseként az új szövetségi berendezkedésnek és a nemzeti kérdés megoldásának az új Jugoszláviában.

Harmadszor – a kongresszus részletesen fölmérte a politikai helyzetet a köztársaságban, megvizsgálta a pártszervezetek helyzetét és tevékenységét, s határozatot hozott a Párt irányvonalának követéséről, a szocialista országépítés megkezdéséről. A határozatok alapvető célkitűzései a következők voltak: újjáépíteni a háborúsújtotta, lerombolt országot, erősíteni és megszilárdítani a néphatalmat, fokozni az ideológiai és a propagandaténykedést, harcot indítani a sovinizta és hegemonista törekvések ellen, küzdeni a köztársaság minden nemzete és nemzetisége jogainak érvényesítéséért.

A kongresszuson Tito elvtárs is szólt a kommunistákra váró feladatokról, összefüggésben a néphatalom megszilárdításának, a jugoszláv népek egysége és testvérisége erősítésének, a lerombolt ország újjáépítésének szükségességével. Ez volt, Tito elvtárs szerint, a három legalapvetőbb feladat, amelynek megvalósítását minden párttagnak elő kellett segítenie.

Összeredményei alapján az első kongresszus jelentős fejezetét képezi a Szerb Kommunista Párt és az egész Jugoszláv Kommunista Párt történelmi fejlődésének.

Eltvársnök és elvtársak,

A háború utáni első években a Kommunista Párt egész népünket mozgósította a letarolt ország újjáépítése érdekében. Az országépítés általános népi mozgalommá vált, amely egyben kifejezte a dolgozó emberek állásfoglalását is az új szocialista Jugoszlávia és Szerbia mellett. Az ifjúság, a munkások, a katonák és a polgárok tömeges munkavállalásaikkal lendítették előbbre forradalmunkat, rövid idő alatt elhárítva a háborús pusztítás legsúlyosabb következményeit is, s feltételeket teremtve Szerbia gazdasági és társadalmi előrehaladásához.

Szerbia Kommunista Pártja ugyanakkor jelentős eredményeket ért el a szocialista állam kiépítésében, a szocialista gazdálkodás megalapozásában, valamint a földreform és az államosítás végrehajtásában.

Ezekre az eredményekre támaszkodva Szerbia dolgozói az első ötéves tervvel döntő küzdelembe kezdtek az ország gazdasági és kulturális elmaradottságának felszámolásáért és a szocialista társadalmi viszonyok megteremtéséért.

Akkoriban azonban már egyre súlyosabb hegemonista nyomások nehezettek a forradalomban fogant szabad szocialista Jugoszláviára.

A trieszti válság a tőkés világ nemzetközi reakciójának kísérletét jelentette,

hogy katonai és gazdasági nyomással, fenyegetéssel veszélybe sodorják hazánk szabadságát és függetlenségét, meggátolják szocialista fejlődését. A szocialista Jugoszlávia nemzeti és nemzetiségi azonban, egységesen kiállva a forradalom, a szabadság és a függetlenség mellett, a Jugoszláv Kommunista Párt vezetésével határozottan és bátran szembefordultak a nemzetközi imperializmus mindennemű hegemónista törekvésével.

Jugoszlávia kommunistái nagy történelmi vizsga elé kerültek 1948-ban is. Kommunistákhoz nem illő módszerekkel, rágalomokkal és hamisításokkal a Tájékoztató Iroda határozata megpróbálta kétségessé tenni Jugoszlávia szocialista irányú, forradalmi fejlődését, megpróbálta megbontani a Párt és a nép egységét. Tito elvtárs azonban az igazság erejével, szocialista forradalmunk tekintélyére és vívmányaira, a Párt és a nép egységére támaszkodva – elszántan visszautasította ezt a támadást, ami Jugoszlávia szocialista fejlődésének önállósága ellen irányult. Még egyszer teljes mértékben kifejeződésre jutott forradalmunk ereje, a Jugoszláv Kommunista Párt, valamint nemzeteink és nemzetiségeink forradalmi egysége.

Szerbia kommunistái minden tekintetben támogatták ezt az egységet. Jugoszlávia minden kommunistájával egyetemben elvetették a Tájékoztató Iroda támadását, és megingathatatlanul követték a Jugoszláv Kommunista Párt és Tito elvtárs irányvonalát. Emlékezzünk vissza a Szerb Kommunista Párt második kongresszusára, amely erőteljes megnyilvánulása volt a nép és a Párt egységének, s amely újabb győzelmet jelentett a tájékoztatóirodás rágalomokkal, az önállóságra és szocialista fejlődésre törekvő Jugoszláviára nehezedő nyomásokkal szemben. A kongresszus határozatiilag fejezte ki a Szerb Kommunista Párt egyetértését a Jugoszláv Kommunista Párt V. kongresszusának határozataival, amelyek elvetették a Tájékoztató Iroda támadását.

A Jugoszláv Kommunista Párt és a Tájékoztató Iroda ösztözüése a szocializmus sztálinista dogmatizációja és a mi, saját elgondolásainkra és tapasztalatainkra épülő szocialista forradalmunk összeütközését jelentette. A mi forradalmunk formailag és tartalmilag is mindig antisztálinista volt. Nálunk a szocializmus sohasem állapodhatott meg a hatalom kivívásánál, annak teljhatalommá való megerősödésénél. A szocializmus számunkra mindig a szocialista forradalom tartamát jelentette, a reális társadalmi-gazdasági viszonyok folyamatos módosítását a munkásosztály és minden dolgozó ember érdekeinek érvényesítése irányában, a marxista alapokon épülő társadalmi gyakorlat továbbfejlesztése irányában. A sztálinizmus emiatt veszélybe sodródott, s a Tájékoztató Iroda határozataival próbálta körülbarrikádozni magát, és elfojtani a forradalmat, amely önnön munkásosztályának érdekeit fejezte ki és saját útját kutatta a szocializmus felé. Az elmúlt időszak és a szocializmus továbbfejlődése ez idő alatt világosan megmutat-

ta, mit jelentett a nemzetközi munkásmozgalomban a JKP harca a Tájékoztató Iroda ellen.

A szerb kommunisták, együttesen más nemzetek és nemzetiségek kommunistáival az öngazgatás erősödéséért folytatott harcban nagymértékben előrelendítették szocialista forradalmunkat. A szocialista, öngazgatású Szerbia a szocialista, öngazgatású, el nem kötelezett Jugoszlávián belül, az egyenrangú nemzetek és nemzetiségek közösségében – nem csupán célja, de vívmánya is volt a szerb kommunistáknak.

A Szerb Kommunista Párt, illetve az 1954-ben megtartott III. köztársasági pártkongresszus után: a Szerb Kommunista Szövetség eszmei és politikai irányítása mellett számottevő eredményeket értünk el köztársaságunk anyagi és társadalmi előrehaladásában. A háború utáni harmincéves fejlődés nyomán alapvetően megváltozott Szerbia arculata: az elmaradott agrárország a közepesen fejlett területek sorába lépett előre. Gazdasága óriási változáson ment át: teljes termelőképessége e 30 év alatt az ötszörösére emelkedett, a gyáripari termelés a 9-szeresére nőtt, a mezőgazdaság hozama megháromszorozódott, a lakosonkénti nemzeti jövedelem a négyszeresére emelkedett. Az utóbbi két évtizedben több mint a kétszeresére növekedett a középiskolák száma, megháromszorozódott a főiskolák és egyetemek száma, négyszer több orvos gondoskodik az egészségvédelemről, az évenként fölépített lakások száma pedig több mint a 7-szeresére nőtt. Ezek a számok világítják meg a Szerb Szocialista Köztársaság új arculatát. Tetemesen megnagyobbodott Szerbia munkásosztálya, megváltozott a dolgozók életszínvonala, szebb és tartalmasabb lett az élet. A mezőgazdaság is korszerűsödött, s a munka társítása nyomán a falvakban is egyre inkább kifejlődnek a szocialista öngazgatásos társadalmi viszonyok. Ezáltal megváltozik a falu gazdasági és kulturális arculata – új viszonyok és új lehetőségek környezetévé válik. Szervezett ténykedés van folyamatban a gazdasági fejlettség fokában észlelhető különbségek enyhítése céljából, miáltal új létfeltételek alakulnak ki a Szerb Szocialista Köztársaság fejletlen vidékein, de különösen Kosovó Szocialista Autonóm Tartomány területén, az ország legfejletlenebb részén.

Az általános gyarapodás a társadalmi élet és más területein is megalapozta a gyorsírási fejlődést. Kiváltképpen a közművelődés lendült előbbre. A kultúra és a közoktatás számos új létesítménye új alkotókat, új közönséget nevel. Létrejöttek a feltételek a szocializmus egyik legfőbb céljának megvalósulásához, az emberi személyiség teljes, szabad fejlődéséhez.

Egyre inkább bekapcsolódunk a tudományos és technikai előrehaladás korszerű folyamataiba. Ma már megfelelő anyagiakkal és káderekkel rendelkezünk ahhoz, hogy újabb és újabb lendületet adjunk öngazgatású szocialista társadalmunkban a tudományos munkának.

A Szerb Kommunista Szövetség a gyakorlatban bizonyította és bi-

zonyítja elhatározottságát és felelősségvállalását a szerb nemzet és a Szerbiában élő más nemzetek és nemzetiségek egyenrangúsága mellett, a jugoszláv nemzetek és nemzetiségek testvérisége és egysége mellett. Ennek az egységnek és egyenrangúságnak a szocialista öngazgatás adja meg alapját. A szerb kommunisták mindig tudták, hogy a nagyszerb nacionalizmus elsősorban épp a szerb nép ellen, továbbá a szocialista, öngazgatású Jugoszlávia egysége ellen irányul, s ezért mindig kérlelhetetlenül leszámoltak vele. Ugyanezt tették azokkal a társadalmi erőkkel is, amelyek unitarista eszméikkel és gyakorlatukkal Szerbia kommunista mozgalomát megpróbálták elkülöníteni az egységes jugoszláv kommunista mozgalomtól.

A bürokratikus unitarizmus és a nagyszerb nacionalizmus elleni harc a Szerb Kommunista Szövetség részéről külön jelentőséget kapott a Jugoszláv Kommunista Szövetség Központi Bizottságának IV. ülésével és a Szerb Kommunista Szövetség Központi Bizottságának 1966-ban megtartott VI. ülésével. Azzal, hogy kérlelhetetlenül leszámoltak a bürokratikus-unitarista és nacionalista irányzatokkal és azoknak hordozóival, Szerbia kommunistái jelentősen hozzájárultak az öngazgatás megvédéséhez és továbbfejlesztéséhez, nemzeteink és nemzetiségeink egyenrangúságának, testvériségének és egységének erősítéséhez. Forradalmunk e vívmányainak gyarapításához a Szerb Kommunista Szövetség a jövőben is hozzá fog járulni azáltal, hogy folytatja harcát a nagyszerb nacionalizmus, az unitarizmus és a szeparatizmus minden válfaja ellen a saját környezetében.

Szerbia kommunistái nemrégiben a technokratizmus és a liberalizmus saját soraikban való felszámolásával is újabb lendületet adtak a szocialista öngazgatás fejlődésének, egész forradalmunknak.

A technokratikus-liberalista irányzatok elleni harcban a Szerb Kommunista Szövetség számára nagy segítséget jelentett a JKSZ Elnökségének 21. ülése, valamint Tito elvtárs levele és beszéde a Szerb Szocialista Köztársaság társadalmi-politikai aktívája előtt. Ebből a harcból a Szerb KSZ egységesen és megerősödve került ki, felvértezve a vezető szerepre szocialista, öngazgatású jellegű forradalmunk továbbvitelében.

Fejlődő öngazgatásunkat állandóan két alapvető öngazgatásellenes eszmei-politikai irányzat veszélyezteti. Egyfelől a dogmatikus-bürokratikus szemlélet próbál felülkerekedni az öngazgatáson és a KSZ politikáján, másfelől pedig a liberalista-technokratikus irányzat igyekszik teret biztosítani magának a társadalom fejlődésében.

Mindkét változat a szocialista öngazgatás fejlődésének objektív ellentmondásaival és nehézségeiből merítette a táperőt, s mindig akkor vált agresszívvá, amikor a KSZ és egész társadalmunk újra és újra előretört az öngazgatás erősítésében.

A Kommunista Szövetség egyes tagjainak személyes gyöngeségeit, helytelen hozzáállását kihasználva ezek az öngazgatásellenes irányzatok,

a hatalomért folyó harcukban a Kommunista Szövetségbe is megpróbálták beszüremelni, hogy azon belül indítsanak harcot a társadalom szocialista és öngazgatásos irányvételű fejlődése ellen. Ez a törekvésük soha nem járt sikerrel. A Szerb Kommunista Szövetség minden kádere és egész tagsága ellenállást tanúsított, mindkét irányzatot legyőzte, és egységesen Tito irányvonala, társadalmunk öngazgatású szocialista fejlődése mellett szállt síkra.

A Kommunista Szövetségnek szocialista forradalmunk jelenlegi szakaszára is meghatározott akciós programja és világos célkitűzései vannak, a fejlődés következő szakaszára pedig a JSZSZK alkotmánya, továbbá a JKSZ X. kongresszusának és a Szerb Kommunista Szövetség VII. kongresszusának döntései határozzák meg a tennivalókat. E politikai irányelvek alapján a Szerb KSZ a jövőben is erélyesen szembefordul mindenfajta dogmatikus vagy liberalista ténykedési kísérlettel. Elsősorban épp ebben fejeződik ki forradalmunk folytonossága és a Szerb Kommunista Szövetség avantgardista szerepe, erre épül egysége és egész hatóképessége.

Nekünk ma az a feladatunk, hogy módosítsuk a gyakorlatot, s hogy az alkotmány és a kongresszusi határozatok valóra váltásával a reális társadalmi-gazdasági viszonyokat továbbfejlesztjük az öngazgatás elmélyítésének és erősítésének irányában. Ezt a történelmi feladatát a KSZ csak úgy valósíthatja meg, ha mozgósítja evégett az egész munkásosztályt, a mezőgazdasági termelőket és minden dolgozó embert, akiket a Dolgozó Nép Szocialista Szövetsége gyűjt maga köré.

Munkásosztályunk erős és öngazgatási beállítottságú. Társadalmi hatóképességét a KSZ-nek mindenkor hasznosítania kell, kiváltképpen a társult munkában és a társult munka alapszervezeteiben. Szüntelenül óvnunk és erősítenünk kell a munkásosztály egységét abban a harcban, amelyet történelmi érdekeinek érvényesítéséért és mai létérdekeinek kielégítéséért folytatunk.

Az öngazgatású társadalom kiépítésébe a Kommunista Szövetségnek a tudományos és művelődési dolgozókat is tevékenyebben és szerteágazóbban be kell vonnia. Forradalmunk folyamata és szocialista öngazgatásunk kiépítése önmagában véve is alkotómunka, s el sem képzelhető a tudomány és a kultúra hozzájárulása nélkül. Az öngazgatású társadalom előrehaladása és az alkotómunka fejlesztése közös történelmi érdek, amelynek érvényesítésén mindig szervezeten kell munkálkodnunk. Az öngazgatási viszonyok továbbfejlesztésének szükségessége megköveteli, hogy összefogjanak egymással mindazok a haladó alkotóerők, amelyek az újért, az öngazgatásért és a forradalomért harcolnak, s megfelelő tartalmakat, viszonyokat akarnak létrehozni a tudományban, kultúrában.

A Kommunista Szövetségnek külön figyelmet kell fordítania a fiatal nemzedékre, lehetővé téve számára, hogy az öngazgatási viszonyok révén

szüntelenül kifejezésre juttathassa munka- és alkotói képességét, s hogy felelősséget vállaljon további szocialista és öngazgatásos fejlődésünkért.

Ma egy egész sor konkrét, nagyszabású feladat áll előttünk. Folytonosan erősítenünk kell nemzeteink és nemzetiségeink egyenrangúságát, testvériségét és egységét, erősítenünk és fejlesztenünk kell társadalmunkban az öngazgatási viszonyokat. Az öngazgatás erősítése ma elsősorban a munka öngazgatású társításának előrelendítésében, a küldöttrendszer elmélyítésében és az öngazgatású gazdasági rendszer kiépítésében nyilvánul meg, egy olyan konkrét öngazgatásos mechanizmus kiépítésében, amely lehetővé teszi a gazdaság és az egész társadalom összehangolt működését. A Szerb Kommunista Szövetségnek emellett érvényre kell juttatnia a tartományok új alkotmányos helyzetét és jogait a Szerb Szocialista Köztársaságban, szem előtt tartva szerepüket és felelősségüket a köztársaság egységének megőrzésében.

Az öngazgatás csak úgy fejleszthető tovább, ha erős pártszervezettel rendelkezünk. A Kommunista Szövetség erősítése tehát nem öncélú törekvés, hiszen a forradalom élcsapatának izmosodása a múltban és ma is mindenkor a szocialista forradalom céljait szolgálta, tehát az öngazgatásos társadalmi viszonyok további fejlődését eredményezte.

A Kommunista Szövetség úgy erősödik a legjobban, ha állandó gyakorlati ténykedést fejt ki az alapszervezetekben, s ha a társadalmi élet minden sejtjében az öngazgatás lényeges és konkrét problémáinak megoldására ösztönzi a dolgozó embereket.

Mindig alkotó módon kell alkalmaznunk és továbbfejlesztenünk a marxizmust, tehát eszmeileg és elméletileg fel kell készítenünk a KSZ tagságát arra, hogy alkotó módon segítse az öngazgatás kiépítését.

A Kommunista Szövetség számára elsődrendű jelentőségű, hogy állandóan fejlessze és erősítse saját egységét és egész társadalmunk egységét a szocialista öngazgatás fejlesztésének programja alapján, amelyet az alkotmányos rendelkezések és a kongresszusi határozatok fejeznek ki. A Kommunista Szövetség, a munkásosztály és egész társadalmunk egysége zálogát képezi szocialista öngazgatási rendünknek, jövőnknek. A Szerb Kommunista Szövetség ma erős és egységes. Erejét Szerbia munkásosztályának és minden dolgozójának abból az elhatározottságából meríti, hogy a végéig kitart az öngazgatásos szocializmus kiépítésének programja mellett, s ennek érdekében folyamatos ténykedést fejt ki, de megerősödéséhez az is hozzájárult, hogy a felmerült nehézségek és problémák túlhaladásában sikeresen eleget tett történelmi kötelezettségeinek és feladatainak.

Elvtársnők és elvtársak,

Az elmúlt harminc esztendő forradalmunk folytatását jelentette békeidőben, szocialista társadalmunk kiépítésén, függetlenségünk és szuverenitá-

sunk erősítésén, abban a harcban, amelyet a mai világ államai és népei közötti egyenrangú viszonyok megteremtéséért folytattunk.

Ha végigtekintünk ezeken az éveken, azt látjuk, hogy a társadalom gyarapodásának minden területén nagyszerű eredményeket értünk el, jóllehet ezzel egyidejűleg a szocialista fejlődés önálló útjáért folytatott harc roppant szövevényes és gondterhes szakaszait is végig kellett járnunk.

Ezekben a napokban, amikor a világ minden szabadságszerető népével együttesen a fasizmus feletti győzelem harmincadik évfordulóját ünnepeljük, mi itt Jugoszláviában saját fejlődésünk olyan magaslatán állunk, ahonnan büszkén tekinthetünk vissza a múltba, és bátran nézhetünk előre a jövőbe. De tudnunk kell azt is, hogy mint eddig, ezután sem kaphatunk meg semmit ajándékba, hanem mindent magunknak kell megteremtünk. Ezért munkára és fegyelmezettségre van szükség, erősítenünk kell öngazgatási rendszerünket, óvni és még szilárdabbá tenni a Kommunista Szövetség egységét, gondosan ápolni minden nemzetünk és nemzetiségünk egyenrangúságát, készen állni arra, hogy megvédjük hazánk szabadságát és függetlenségét, sikraszállni az egyenrangú nemzetközi viszonyokért korunk világában. Egyszóval követnünk kell a Jugoszláv Kommunista Szövetség titói irányvonalát.

A jugoszláv közösség és ezen belül a Szerb Szocialista Köztársaság további előrehaladásáért a legfőbb felelősség, akárcsak a forradalom eddigi folyamatában, ma is a kommunistákra hárul. Mi a Szerb Kommunista Szövetségben tudatában vagyunk ennek a felelősségnek, és becsülettel vállaljuk a munkásosztály és hazánk minden dolgozó embere előtt.